

Сергій Мірошніченко

Економічний розвиток і співпраця Волинської області України і Люблінського воєводства Польщі в 1991–2000 рр.

Rocznik Lubelski 41, 225-235

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

СЕРГІЙ МІРОШНИЧЕНКО
Lublin

Економічний розвиток і співпраця Волинської області України і Люблінського воєводства Польщі в 1991–2000 рр.

.....
Rozwój ekonomiczny i współpraca gospodarcza
obwodu wołyńskiego na Ukrainie i województwa
lubelskiego w Polsce w latach 1991–2000

W artykule podjęto próbę zwięzłego przedstawienia głównych tendencji w procesie transformacji gospodarki obwodu wołyńskiego na Ukrainie i województwa lubelskiego w pierwszej dekadzie (tj. w latach dziewięćdziesiątych XX w.) po upadku systemu komunistycznego. Uwagę zwrócono na podobieństwo problemów, które powstawały w trakcie przekształceń własnościowych i konsekwencji, jakie gospodarka rynkowa przyniosła dla obu regionów. Wprowadzanie gruntownych zmian w poszczególnych sektorach gospodarki Ukrainy i Polski, pomimo podobnego celu, w danym okresie wyglądało zdecydowanie odmiennie. Przykładem mogą być omawiane sąsiadujące ze sobą obszary, których rozwój pozostawał w ścisłej korelacji z działaniami podejmowanymi na rzecz międzyregionalnej współpracy gospodarczej i przełamywania istniejących pomiędzy nimi barier geopolitycznych.

Słowa kluczowe: Wołyń, Lubelszczyzna, gospodarka, transformacja gospodarcza, współpraca transgraniczna
.....

Україна і Польща – це держави з давньою взаємною історією, яка в багатьох моментах переплітається. Зараз Польща виступає для України прикладом у проведенні реформ. Причому для України основою їхніх стосунків є те, що Польща залишається одним з головних торговельних партнерів. Особливо важливе місце в економічних відносинах обох країн займає розвиток прикордонних регіонів. На прикладі польсько-українського прикордоння можна простежити тенденції і особливості поступу двох країн, які понад два десятиріччя тому, залишаючи „соціалістичну економіку”, перейшли до

вільної економіки. Ілюстрацією цього може служити налагодження безпосередніх зв'язків між розташованими обабіч державного кордону Люблінським воєводством і Волинською областю.

Вищезгадані прикордонні області України і Польщі посідають величезний потенціал, хоча і зараз їхні економічні системи мають переважно аграрний характер. Волинь та Люблінщина знаходиться не лише в прямому сусідстві, розташовуючись на державному кордоні, що вже понад десять років є так само межею поміж Євросоюзом і пострадянським економічним простором. Особлива роль цих територій в тому, що шляхи, які пов'язують Західну і Північну Європу з Близьким Сходом і Кавказом, а також з Далеким Сходом, розташовані саме тут.

Кінець комуністичного режиму в Польщі у 1989 р. та розпад СРСР у 1991 р. і виникнення самостійної української держави принесло глибокі зміни в економічне життя східноєвропейських країн. Проте, в Польщі і Україні руйнування дотеперішньої планової економіки та переорієнтація на Захід проходили в різних та нерідко несхожих темпах і напрямках. Процес оновлення вільної економіки відбувався в дусі радикальної та глибокої господарчої трансформації та переходу від екстенсивного типу господарювання до інтенсивного. Причому, для обох країн цей етап розвитку розтягнувся від кінця вісімдесятих до середини дев'яностих років ХХ ст., а для України продовжувався навіть до кінця дев'яностих років ХХ ст. У той же час економічний розвиток в обох країнах став більш відкритим і вільним, що сприяло посиленню міждержавних і міжрегіональних зв'язків. Відносини між СРСР і Польщею були закритими і перебували під постійним контролем уряду в Москві, проте, Радянський Союз офіційно розглядав Польщу як союзника-партнера. Київ такого досвіду стосунків не мав через інтегрованість України до економіки і політики СРСР, а тим більше не мали такого досвіду органи влади на місцях, зокрема, у Волинській області, якою прийшов керувати апарат молодой української держави¹.

Люблінське воєводство на початку дев'яностих років ХХ ст., так як і вся країна, переживало економічну кризу. Промисловість, розташована на його території, була примушена до засвоєння правил ринкової економіки, але поки що залишалася далеко неконкурентна і неспроможна вповні справитися з новими економічними викликами. Знаходилась вона, як часто пояснювали, в занепаді, що був спричинений зменшенням державного фінансування через падіння рентабельності і приватизацію. Станом на 1989 р. Польща мала більше 55% державного сектору в економіці, і Люблінське воєводство теж не було виключенням². Проте, на їхньому фоні „уринковлення” економіки України та Волинської області в 1991 р. було далеко позаду. Відмінності „початкового пункту” для економічної трансформації виникали з кшталту

1 В.І. Наконечний, *Система українсько-польських міждержавних взаємовідносин у пострадянський період (1991–2004 рр.): особливості становлення та структура*, online: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/politics/2013/212–200–6.pdf> [dostęp: 16 XI 2015].

2 С.І. Чеботар, *Економічні реформи у Польщі: україно-польські порівняльні дослідження*, Тернопіль 2001, s. 6.

польської економічної і політичної систем „соціалістичного періоду”, які створили державній економіці інші умови, ніж заведені в Радянській Україні. Завдяки цьому господарство Польщі на переломі вісімдесятих і дев’яностих років ХХ ст. було суттєво більш підготованим перейти до ринкових відносини, ніж господарство України. Помітно було це й у 1991 р., коли на Люблінщині спостерігалася глибина промислового падіння, а на Волині воно тільки почалося. Зрозуміло, що саме тому більш цікавим для зовнішніх інвесторів була східна Польща, ніж західна Україна. До того ж в Україні члени колишніх місцевих комуністичних партійних осередків зберегли владу та, управляючи за засвоєними радянськими планами і зразками, гальмували здійснення ринкових реформ, перешкоджали створенню приватного бізнесу і намагалися консервувати елементи планової економіки. Державна адміністрація Волинської області станом на 1991 р. контролювала великий обсяг державної власності, яка після припинення фінансування союзними центрами була просто поставлена на межу самовиживання. Приватний бізнес, який тільки зароджувався і мав дуже слабку законодавчу базу і захищеність, знаходився в залежності від місцевої влади і під загрозою тиску криміналу, тобто явища неіснуючого в таких масштабах у попередній декаді ХХ ст.

Ситуація в економіці Польщі на момент зміни політичної системи була дещо іншою, ніж у СРСР в його останні роки існування. Одна з основних тодішніх проблем – це фінансова криза; у 1989 р. інфляція в країні вже сягала 351,1%³. У Польщі відчувався товарний дефіцит, який Україна теоретично мала можливості певною мірою задовольнити. Однак, торгівля між обома державами тільки починала налагоджуватися. У першу чергу обидві держави мусили подолати комунікаційний бар’єр. Якщо станом на 1939 р. було 63 залізничні та автомобільні шляхи, які поєднували Люблінщину з сусідніми східними територіями, в основному з Волинню, то на сімдесяті роки ХХ ст. залишилося тільки 2 прикордонні переходи на люблінській частині (у нинішньому територіальному кшталті Люблінського воєводства, враховуючи зміну його меж внаслідок адміністративної реформи 1999 р.) державного кордону з СРСР – Тереспіль і Грубешів, з яких тільки останній був на кордоні з Волинською областю⁴. Щойно після падіння „залізної завіси” починається поживлене нав’язування контактів між Польщею і Україною та їхніми громадянами. Дало воно поштовх до розвитку шляхів міжнародної комунікації, що сприяло торгівлі не лише між тими двома країнами, але і з Білоруссю.

Для нашого аналізу ключове, що загальноєвропейський шлях Схід–Захід, який на східноєвропейському відрізку прямує від Києва до Варшави, пересікає і Волинь, і Люблінщину. У далекосяжній перспективі це робить згадані регіони особливо вигідними в питаннях ведення бізнесу, спорудження складів на кордонах, розвитку сфери послуг, транспорту і логістики. Саме тому,

3 *Roczne wskaźniki cen towarów i usług konsumpcyjnych od 1950 roku*, online: <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ceny-handel/wskazniki-cen/wskazniki-cen-towarow-i-uslug-konsumpcyjnych-pot-inflacja-roczne-wskazniki-cen-towarow-i-uslug-konsumpcyjnych-w-latach-1950-2014/> [dostęp: 28 XII 2015].

4 А. Miszczuk, *Uwarunkowania historyczno-geopolityczne*, w: *Województwo lubelskie. Środowisko – społeczeństwo – gospodarka*, red. W. Janicki, Lublin 2011, s. 18.

невдовзі після проголошення незалежності України на волинсько-люблінській частині кордону було відкрито пункти пропуску Дорогуськ–Ягодин (1992) і Зосин–Устилуг (1995).

Симптомом тодішніх змін на Люблінщині та Волині став розвиток мало-го прикордонного руху. Зрозуміло, що й економічне життя тамтешніх міст на початку дев'яностих років ХХ ст. було пов'язане з послабленням бар'єру міждержавного кордону, спробою переорієнтації на нові торговельні ринки і запровадженням ринкової економіки. Характерне і те, що міста Люблінщини і Волині мали тоді декілька спільних рис. Наприклад, вони прийшли до занепаду, значною мірою, через встановлення кордону між Польщею і СРСР (і разом з тим України), що роз'єднав регіони, поєднанні з собою до Другої світової війни⁵. Згодом трансформація економіки призвела в прикордонних районах обох держав до зменшення кількості населення через міграційні процеси, інтенсифіковані пошуками заробітку⁶.

У розвитку Люблінського воєводства і Волинської області ключову долю займав, однак, аграрний сектор. Пов'язані з цією галуззю господарки проблеми не є предметом нашого аналізу, проте, згадаймо деякі важливі моменти. Саме в сільському господарстві в дев'яності роки ХХ ст. треба було проводити найшвидше реформи. Слід зазначити, що в аграрній сфері Польщі господарств державної форми власності було дуже мало порівняно з Україною, де за радянських часів була проведена колективізація, а приватна власність на селі з'являється тільки в останні роки СРСР. У північно-східній і південно-східній частинах нинішнього Люблінського воєводства до 1989 р. існували державні аграрні господарства (Państwowe Gospodarstwa Rolne). Після їх ліквідації зменшилася також кількість приватних аграрних господарств, що вказувало на їхнє територіальне збільшення. Східні повіти воєводства переважно продукували жито та пшеницю, важливе місце також Люблінське воєводство займало у вирощуванні цукрових буряків, фруктів і картоплі⁷. Станом на 1998 р. кількість працюючих у сільському господарстві Люблінського воєводства складала 50,1% (найвищий показник у Польщі), у той час як у промисловості було зайнято 13,5% (найнижчий показник у Польщі), у сфері послуг працювало 36,4%. У 1998 році 14% продукції сільського господарства всієї Польщі вироблялося на Люблінщині, хоча в 1996 р. цей показник був у два рази вищий⁸.

Також сільське господарство Волині характеризується в 1991–2000 роках витісненням колгоспів і їхньою заміною на приватні сільські господарства. Одночасно в цей період відбувалося зниження вирощування картоплі,

5 *Ibidem*.

6 О. Костів, *Кількість та динаміка населення прикордонних Яворівського району (Україна) та Любачівського повіту (Польща)*, в: *Волинь очима молодих науковців: минуле, сучасне майбутнє. Матеріали II науково-практичної конференції аспірантів і студентів (16–17 квітня 2008 р.)*, Т. 2, ред. Н.А. Алексеева, В.С. Голюк, В.І. Гребенюк, М.П. Гребенюк, Г.О. Дробот, З.С. Мацюк, Л.С. Пашук, В.Є. Сикора, Н.Я. Ярмольчук, Луцьк 2008, с. 16.

7 Н. Maj, *Rolnictwo, w: Województwo Lubelskie...*, s. 136–137.

8 К. Gawlikowska-Hueckel, S. Umiński, *Struktura gospodarki, w: Regiony Polski. Województwo lubelskie*, red. W. Dziemianowicz, Gdańsk–Warszawa 2000, s. 5.

цукрових буряків, зерна. Проте активно розвивався приміський тип господарства, коли містяни обробляли землю, щоб покрити свої потреби через підвищення цін на продукцію і періодичні не виплати зарплатні.

Волинь з огляду регіональних проблем України зазначалася як регіон, який господарча криза дев'яностих років ХХ ст. серйозно послабила через промисловий спад. Найбільший річний спад в Україні відбувся в 1994 р., коли промислове виробництво знизилося на 27,3%. Тоді у Волинській області зниження спостерігалось на рівні 30% і було одним з найгірших показників в Україні. Станом на 1995 р. промисловий спад вразив найбільше Волинську область разом з Луганською, Львівською і Закарпатською областями, склавши загалом фактично більше 60% від показників п'ятирічної давності. Криза тільки посилила „небезпечні міжрегіональні диспропорції в економічному розвитку і рівні життя населення”. Падіння продовжувалася в сфері машинобудування, легкої промисловості, деревообробної, промисловості будівельних матеріалів, а також в целюлозно-паперовій сфері. Для Волинської області, яка не була і за радянських часів на високому рівні економічного розвитку, обсяг промислового виробництва в 1991–1995 рр. упав на 66,2%, що було найгіршим показником в Україні. У 1996 р. цей обсяг упав на чергові 12,8% по області⁹.

Уповільнення темпів спаду спостерігалось в Україні тільки від 1995 р., а деякі області почали демонструвати економічний зріст, хоча і на невеликому рівні. Від 1996 р. криза почала набирати структурного характеру, коли в декотрих галузях виробництва продовжувався спад, а в деяких розпочався підйом¹⁰. Відродження промислового виробництва почалося в кінці дев'яностих років ХХ ст. – на початку ХХІ ст., чому сприяло укріплення національної грошової одиниці, подолання інфляції, проведення реформ в Україні. Проте, в 2000 р. частка збиткових промислових підприємств Волинської області сягала ще 52,2%¹¹.

Однією з головних галузей господарки країни, що на Волині віддзеркалювала негайність структуральної реформи, була вугільна промисловість. Наявність Львівсько-Волинського вугільного басейну та діючих на території Волинської області шахт змушувала Уряд України виділяти, як було досі, значний обсяг дотацій для регіону. Більшість шахт, які розташовані неподалік містечка Нововолинська опинилися однак на межі закриття¹². Кінець ХХ ст. став для України переломним у питанні переходу до збільшення споживання газу і нафти і зменшення споживання вугілля. Хоча, після Чорнобильської катастрофи ідея розвитку атомної енергетики дещо

9 *Національна безпека України 1994–1996 рр. (10. Регіональні проблеми національної безпеки)*. Національний інститут стратегічних досліджень, online: <http://old.niss.gov.ua/book/otch/roz11.htm> [dostep: 16 XI 2015].

10 *Ibidem*.

11 *Статистичний збірник промисловості Волині*, Луцьк 2014, online: http://lutsk.ukrstat.gov.ua/P_1.htm [dostep: 16 XI 2015].

12 Я. Ярош, *Первая и последняя построенная шахта*, online: <http://uaenergy.com.ua/post/17172/per-vaya-i-poslednyaya-postroennaya/> [dostep: 16 XI 2015].

загальмувала, частка теплових електростанцій у виробництві електроенергії поступово зменшувалась. Вугілля Львівсько-Волинського басейну постачалося на теплові електростанції Бурштинську (Івано-Франківська область) і Добротворську (Львівська область)¹³. Остання теплоелектростанція, між іншим, продавала електроенергію до Польщі. Проте, вугілля, яке видобувалося на Волині, мало низьку якість і вимагало збагачення на центрально-збагачувальних фабриках. Частина шахт фактично вичерпала свій ресурс і в дев'яності роки ХХ ст. вони стали на межі закриття. Ще в 1989 р. було розпочато будівництво шахти № 10 неподалік від міста Нововолинська. Після проголошення незалежності України Уряд у Києві вирішив продовжувати далі її будівництво, вкладаючи в неї значні інвестиції¹⁴. Проте, шахта станом на 2000 р. залишалася недобудованою.

Падіння фінансування вугільної сфери промисловості було наслідком економічної кризи та перебудови господарства України. Величезні субсидії, які в радянські часи йшли на важку промисловість, у новоствореній українській державі тепер спрямували в розвиток обробної промисловості, сфери послуг, ІТ-технологій. Шахти волинського регіону потребували оновлення устаткування, а також збільшення фінансування при своїх збитках. Низька якість вугілля, невисокі ціни на нього та необхідність збільшення зарплатні робітникам змусили Уряд України скорочувати дотації у вугільну промисловість, закрити шахти і перейти на збільшення постачання більш якісного вугілля з Донбасу. В дев'яності роки ХХ ст. у Волинській області було закрито 6 вугільних підприємств, з'явилися депресивні міста. Проте, було створено зону пріоритетного економічного розвитку, яка врятувала положення видобувної промисловості Волині і це запобігло закриттю позostalих шахт¹⁵. Продати вугілля з Волинських шахт до Польщі чи Росії керівництво України не змогло через його низьку якість, а також через те, що ці країни теж мали свої корисні копалини цього виду палива.

Дещо схожі, проте далеко не повністю, події у вугільній промисловості можна побачити у Люблінському воєводстві. Наявність корисних копалин, а особливо кам'яного вугілля, крейди, незначної кількості нафти і газу давали певні перспективи розвитку воєводства¹⁶. Проте, промисловість у Польщі на початку дев'яностих років ХХ ст. пережила занепад, що позначилося на скороченні впливу Люблінщини в господарстві країни¹⁷. Однак же найбільша з шахт, розташованих на території воєводства – „Богданка” – в цей час пережила реструктуризацію і стала лідером серед вугільних підприємств¹⁸.

13 „Волиньвугілля” – „на шляху” до продажу, „ВолиньPost”, 24 X 2013, online: <http://www.volynpost.com/news/21797-volynvugillia--na-shliahu-do-prodazhu> [dostęp: 16 XI 2015].

14 Я. Ярош, *op. cit.* [dostęp: 16 XI 2015].

15 „Волиньвугілля” – „на шляху”... [dostęp: 16 XI 2015].

16 M. Wesołowska, *Przemysł*, w: *Województwo lubelskie...*, s. 119.

17 K. Gawlikowska-Hueckel, M. Skurczyński, S. Umiński, *Przemysł*, w: *Regiony Polski...*, s. 18.

18 M. Wesołowska, *op. cit.*, s. 123.

Запаси вугілля на Люблінщині дорівнюють 15% загальних запасів вугілля у Польщі¹⁹.

Побіч вугільної промисловості в господарстві Люблінського воєводства велику вагу мала промисловість будівельних матеріалів. Цементні заводи (Холм, Рейовець) мали значну вагу в регіоні, причому завод у Рейовці було приватизовано ірландським концерном Cement Roadstone Holding Plc. Хімічна промисловість також пережила модернізацію і пристосувалася до потреб світового ринку²⁰. Азотний завод „Пулави” забезпечував сільське господарство добривами, тому його намагалися зберегти. В той же час у Свідніку працювало підприємство, що виготовляло продукцію авіаційної промисловості, а в Любліні зосередилося виробництво легкових автомобілів корейської компанії Daewoo.

Для урядів Польщі та України до порядку денного входили побудова стратегії енергетичної безпеки. На відміну від ситуації в Люблінському воєводстві, вугільна промисловість, яка розвивалася у Волинській області, була збитковою. Як альтернатива того часу в Україні продовжували вести далі розвідку і видобуток торфу і розвивати атомну енергетику за рахунок атомних електростанцій в західних областях України – Рівненській та Хмельницькій. У середині дев'яностих років ХХ ст. Україна запланувала побудову трубопроводу для нафти з Одеси до Бродів з продовженням до польського Плоцька, а далі до Гданська. Проте, через терени Волинської області його вести не збиралися, що ставило Волинь трохи осторонь від шляхів постачання нафти і газу з Близького Сходу до Центральної Європи.

Після відновлення незалежності український уряд продовжував реалізовувати старі та втілювати в життя нові проекти. У постанові Кабінету Міністрів України від 7 листопада 2001 р. (№ 1468) в додатку 2 про „зміни, що вносяться до переліку об'єктів, що фінансуються у 2001 р. за рахунок державних централізованих капітальних вкладень” йшлося про подальше здійснення будівництва і добудову різних об'єктів. Зокрема, державою добудовувався газопровід-відвід Камінь-Каширський-Любешів (1996–2002), фінансувалася газифікація сіл, мережі водопостачання, будівництво шкіл²¹. Слід зазначити дві особливості цього будівництва – проекти були виключно державними і фінансувалися державою, а також проекти були соціального характеру, які реалізовувалися не дивлячись на господарчу кризу.

У дев'яностих роках ХХ ст. промисловий сектор відіграв вагомий роль у господарстві Волинської області, хоча його доля, порівняно з аграрним, була низькою. Найбільшими промисловими центрами цього регіону стали Ковель і Луцьк. Основу транспортного комплексу складав залізничний транспорт, яким було дешевше перевозити товари. Луцьк та навколишні міста (Ківерці, Підгайці) утворили собою промисловий вузол, де зосереджені

19 *Ibidem*, s. 119.

20 *Ibidem*, s. 124.

21 Кабінет міністрів України. Постанова від 7 листопада 2001 року № 1468, online: <https://zakon.lissoft.com.ua/index.php/component/lica/?href=0&view=text&base=1&tid=149917&menu=102849> [dostęp: 16 XI 2015].

підприємства машинобудування, харчової промисловості, будівельних матеріалів, легкої промисловості. Ковель в регіоні виступав найбільшим залізничним центром, в ньому розташовані були підприємства машинобудування, харчової і промисловості будівельних матеріалів.

У той же час Україна переживає інфляцію і роздержавлення, що призвело до закриття частини підприємств і сприяло подальшому поглибленню збитковості промислового виробництва Волині. У країні проходить також початок приватизації, після чого розпочинається процес передачі власності у приватні руки. До того ж зростає державний борг України, що також гальмує розвиток промисловості України в цілому і Волині зокрема. Проте, розвиток міждержавних зв'язків між Україною і Польщею позитивно вплинув на розвиток і Волинської області, і Люблінщини. Спираючись на традиційні зв'язки між українцями, поляками і білорусами, а також на позитивний досвід функціонування Єврорегіону „Ниса”, вже у 1995 р. було створено Єврорегіон Буг, об'єднання, яке повинно було сприяти „європеїзації” України і укріпленню інвестиційного клімату, а також відкриттю держав між собою²². Важливим був і початок діалогу щодо спільної історії та її проблем, постанова релігійних і культурних питань. Спочатку до Єврорегіону Буг увійшли Волинська область, а також Холмське, Люблінське, Замостьське і Тарнобжезьке воєводства Польщі. У травні 1998 р. до Єврорегіону приєдналися Біло-Підляське воєводство Польщі і Брестська область Білорусі. Після адміністративно-територіальної реформи в Польщі новостворене Люблінське воєводство від 1 січня 1999 р. стало представляти Польщу в Єврорегіоні Буг. Поєднання декількох воєводств Люблінщини в одне посилювало економічні можливості регіону, полегшило управління єдиним воєводством. Географія Єврорегіону Буг росла і далі: 12 травня 2000 р. до нього приєдналися два райони Львівської області – Сокальський і Жовківський. Як зазначається на сайті цього об'єднання, основами його діяльності є „взаємовигідна економічна співпраця, яка включає створення технічної інфраструктури, забезпечення сприятливих умов для розширення підприємництва, а також формування культури ведення бізнесу через впровадження сучасного управління економікою, нових форм співробітництва з кінцевою метою застосування передового європейського досвіду”²³.

Створення Єврорегіону Буг відкрило нові можливості для Люблінського регіону. У 1995 р. створення цього об'єднання відкривало шлях до інвестицій і повинно було посилити торгівлю Польщі з Україною і Білоруссю, вчасно закріпивши ринки збуту товарів. Проте, великого економічного значення ця організація для польської сторони не мала. За станом на 2000 р. „не спостерігаються конкретні результати співпраці”²⁴.

Розвиток Люблінського воєводства відображав загальнодержавні тенденції розвитку Польщі: закордонна торгівля була спрямована на країни

22 Р. Коцан, *Історія виникнення і формування Єврорегіону „Буг”*, w: *Волинь очима молодих науковців...*, s. 15.

23 *Єврорегіон Буг*, online: <http://www.euroregionbug.com.ua/about#profile> [dostęp: 16 XI 2015].

24 W. Dziemianowicz, M. Mackiewicz, *Otoczenie biznesu*, w: *Regiony Polski...*, s. 88.

Західної Європи, поглиблювався процес приватизації та закриття державних підприємств. У 1994 р. експорт товарів у Люблінському воєводстві був таким: на країни Центральної і Східної Європи припадало 22,3% вартості експорту, на країни Євросоюзу і інші постіндустріальні держави – 72,1%, а на позostalі країни – 5,6%. Порівняно з 1993 р. відмічався зріст зовнішньої торгівлі на всіх напрямках. Найбільший зріст був у торгівлі з державами Центральної та Східної Європи (235,3%), з іншими країнами торгівля виросла на 233,4%, а з розвинутими державами тільки на 159,3%. Основна частина експорту кам'яного вугілля з Люблінського воєводства припадала на Україну в цей період²⁵. Причиною цього було те, що більшість електроенергії в Україні вироблялася тепловими електростанціями, які спалювали значну частину вугілля. До того ж, вугілля використовувалося для забезпечення населення теплом.

Розвиток торговельних зв'язків сприяв розбудові ринку збуту товарів. Волинь продавала свої товари не тільки в Польщі, а і в Білорусі. Після розпаду СРСР частина шляхів, що поєднували Волинь і Люблінщину тепер проходила через Білорусь, що ускладнювало господарчі відносини між регіонами. Одночасно Польщі проводити торговельну політику було легше, бо в неї не було такого болісного розриву господарських зв'язків з Росією, як в Україні. Волинь тільки шукала нові ринки збуту, оскільки раніше постачаюча товари в Росію, Білорусь і інші регіони України. Коли промисловість східної Польщі переживала занепад у 1991–1993 рр., Україна і Білорусь почали продавати свої промислові товари на Люблінщині за невисокими цінами, але після посилення кризи в країнах СНД українці та білоруси не змогли модернізувати свою промисловість, що призвело до втрати ринків збуту в Польщі. Ринки Люблінщини, а згодом і Волині, відкрилися для західних фірм.

Згодом українські товари на ринку Люблінщини знову почали займати більш помітну позицію, тим разом витісняючи російські. У роках 1995–1998 імпорт з Росії до Люблінського воєводства знизився з 11,3% до 6,8% та його місце поступово займала Україна, якої доля в імпорті й експорті збільшилася з 17,6% до 25,9%. Причому в 1995 р. в торговельному обміні з Люблінщиною Україна була на другому місці після Німеччини а в 1998 р. вийшла вже на перше місце²⁶.

Станом на 2000 р. Волинська область у своєму експорті в основному орієнтувалася не на країни СНД, а на інші держави, зокрема Польщу. Проте, імпортувала вона переважно з країн СНД²⁷. Незважаючи на це, східний напрямок торгівлі Люблінщини поширювався через географічне положення, а також через кризу і економічні трансформації, що викликали зміни в структурі господарства України.

25 *Statystyka eksportu i importu województwa Lubelskiego w 1994 r.* Wojewódzki Urząd Statystyczny w Lublinie, Lublin 1995, s. 4–5.

26 К. Gawlikowska-Hueckel, S. Umiński, *Handel zagraniczny*, w: *Regiony Polski...*, s. 103.

27 Н. Мерза, *Стан розвитку зовнішньої торгівлі Волинської області в умовах вступу України до СОТ*, w: *Волинь очима молодих науковців...*, s. 27.

Одночасно інвестиційна політика Польщі на Волині була вирішальною для розвитку регіону. Польща входила в п'ятірку найбільших інвесторів у регіоні в 1992–2000 рр., проте в Україні в цілому польський капітал відіграв незначну роль²⁸. Великі обсяги інвестицій Польщі вкладалися в господарство Волині і Львівщини через вигідне розташування, інфраструктуру, ресурсну базу, високу освітню базу і значний рівень кваліфікації, а також наявність ресурсів і невисокий рівень оплати праці для робочої сили. Варшава планувала відродити історичні традиції господарчих і культурних зв'язків, а також розвивати торгівлю на шляху Варшава-Київ через Люблін і Луцьк. Територію Волинської області пересікала стратегічна залізнична траса Гданськ–Варшава–Ковель–Одеса, що давало області додатковий шанс на капіталовкладення польських інвесторів²⁹.

Відносини між Волинською областю України та Люблінським воєводством Польщі регулювалися в руслі міжнародних угод. Базовою для них стала *Декларація про принципи та основні напрямки розвитку українсько-польських відносин* від 13 жовтня 1990 року. Стаття 3 цього документу створила підґрунтя розвитку міждержавних відносин України і Польщі, коли сторони погодилися, що вони „не мають одна до одної жодних територіальних претензій і не будуть висувати таких претензій у майбутньому”. А в статті 10 сторони домовились про „спрощення порядку переходу через кордон”, що поживило місцеву торгівлю і сприяло розвитку місцевого бізнесу³⁰. 4 жовтня 1991 р. було підписано *Угоду між Урядом України і Урядом Республіки Польщі про торгівлю та економічне співробітництво*, яка набула чинності тільки 11 березня 1994 р. У статті 4 цієї угоди зазначалося: „сторони погодилися, що сприятимуть розвиткові економічного співробітництва між прикордонними областями-воєводствами”³¹.

Люблінське воєводство Польщі і Волинська область України мають багато спільних рис у своєму економічному розвитку, зокрема вони однакові в аграрному характері розвитку, в них слабка промисловість, мала кількість міст, недостатньо розвинуті комунікаційні зв'язки, а самі ці регіони знаходяться на периферії двох держав. Проте, за умови посилення економічних відносин Польщі і України, активного розвитку туризму, торгівлі, комунікацій, а також ІТ-технологій і Луцьк, і Люблін мають величезні перспективи до взаємовигідного розвитку не тільки своїх регіонів, але і своїх держав.

28 О.І. Алісова, *Розвиток інвестиційної політики в українсько-польському прикордонні*, online: <https://ukropolnauka.wordpress.com/2011/10/25/розвиток-інвестиційної-політики-в-ук/> [dostep: 16 XI 2015].

29 В. Бойко, *Передумови залучення іноземних інвестицій у Волинській області*, в: *Волинь очима мольодих науковців...*, s. 25.

30 *Декларація про принципи та основні напрямки розвитку українсько-польських відносин*, online: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/616_176 [dostep: 16 XI 2015].

31 *Угода між Урядом України і Урядом Республіки Польщі про торгівлю та економічне співробітництво*, online: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/616_019 [dostep: 16 XI 2015].

.....

The Economic development and cooperation of Volhynian Oblast in Ukraine and Lublin Region in Poland in 1991–2000

The author tries to concisely show the main tendencies in the process of economic transformations in Volhynian Oblast in Ukraine and in Lublin Region in the first decade (i.e. the 1990s) after the fall of communism. The main attention focused on the similarity of problems that arose during the process of ownership transformation and on the consequences that market economy brought to these regions. The introduction of fundamental changes in particular sectors of Ukrainian and Polish economies, although the aim was similar, was entirely different. The two neighboring regions in questions, whose development was in close correlation with actions undertaken for interregional economic cooperation and overcoming the existing geopolitical barriers, can serve as an example.

Keywords: Volhynia, Lublin Region, economic transformation, trans-border cooperation

.....